

КОНФІСКАЦІЯ ЯК ЗАХІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ

Качурін С.Г.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри правознавства
СНУ ім. В.І. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна*

Приймак К.С.,

*студент гр.-182 дм
СНУ ім. В.І. Даля,
м. Сєвєродонецьк, Україна*

Актуальність теми. Конфіскація майна як захід реагування на вчинення кримінального правопорушення та відповідний кримінально-правовий інститут відомі вітчизняному кримінальному праву вже понад тисячу років. До недавнього часу конфіскацію розуміли лише як покарання, що призначається за вчинення тяжких і особливо тяжких корисливих злочинів. Разом з тим, європейські інтеграційні процеси, підписання угоди про асоціацію між Україною і ЄС сприяли оновленню інститут конфіскації в кримінальному праві України. Зазначені процеси зумовили появу нових форм конфіскації у вітчизняному кримінальному законодавстві, зокрема спеціальну конфіскацію, що застосовується до фізичних осіб, та конфіскації майна юридичних осіб [1].

Динаміка соціальних процесів сучасності ставить на порядок денний питання про правомірність існування в кримінальному праві так званої загальної конфіскації майна, тобто вилучення в дохід держави певного майна, здобутого та використовуваного легальним шляхом. Будучи за своєю природою засобом примусу, загальна конфіскація в сучасних умовах виступає як кара, майже позбавлена виховних і попереджувальних ознак з “присмаком” помсти злочинцю. На думку дослідників цієї проблеми, з якою слід погодитись, походження конфіскації, вірогідно, слід шукати у звичці приватної помсти, таліону як першої з форм реагування на різноманітні посягання. В сучасних умовах конфіскація легального приватного майна вступила в протиріччя з принципами гуманізму і справедливості, загальновизнаними нормами міжнародного права, тому слід переглянути її роль в протидії злочинності. Зазначене

відповідає тенденції до переосмислення сутності та змісту реагування на вчинення кримінальних правопорушень, в тому числі й кримінально-правової природи окремих форм і видів такого реагування, їх ефективності та допустимості.

Слід зауважити, що сьогодні проблема доцільності застосування конфіскації майна далека від вирішення. Вона детально не розглянута з точки зору принципів розвитку суспільства, закріплених у Конституції, та з точки зору мети покарання. Зазначене потребує її глибокого теоретичного осмислення і вдосконалення регламентації у кримінальному законодавстві.

Не менше дискусій в експертному середовищі викликає доцільність введення до КК України ст. ст. 96-1 та 96-2, у яких ідеться про спеціальну конфіскацію. Обравши для спеціальної конфіскації розділ XIV КК України «Інші заходи кримінально-правового характеру», законодавець не визначив мету цього кримінально-правового заходу, чим ускладнив визначення правової природи спеціальної конфіскації.

Законом України № 314-VII від 23 травня 2013 року КК України доповнено розділом XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб», статтями якого таких осіб офіційно визнано суб'єктом кримінально-правових відносин, до яких, за наявності визначених підстав та умов, стало можливим застосування конфіскації майна [2].

Заходи кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення повинні відповідати укладу життя суспільства, стану економіки і фінансів держави та сформованим на цій основі етичним і правовим поглядам, що панують у суспільстві. Не випадково історія демонструє масу прикладів еволюції покарання, що залежала від змін в етиці, ідеології, виборі засобів протидії злочинності. Конфлікт старого права і нових потреб соціуму знаходиться в центрі полеміки двадцять першого століття. У демократичному суспільстві не існує закону, що не міг би обговорюватись чи спростовуватись. Отже зміни в соціально-економічних відносинах потребують відповідних змін в системі заходів кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення.

Таким чином, новелізація кримінального законодавства, що спричинила появу нових заходів кримінально-правового реагування, у тому числі у виді спеціальної конфіскації і конфіскації майна юридичних

осіб, а також їх недостатня дослідженість обумовили вибір теми та основні напрями дослідження, що дозволили сформувані наступні висновки.

1. Сучасний стан кримінально-правової забезпеченості конфіскації в Україні характеризується наявністю трьох видів конфіскації (конфіскація майна як вид покарання (ст. 59 КК України); спеціальна конфіскація як інший засіб кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення (ст. 96-1 КК України); конфіскація майна щодо юридичних осіб (ст. 96-8 КК України). Щодо першого з яких вносяться пропозиції про виключення його з арсеналу кримінально-правового реагування на вчинення кримінальних правопорушень як такого, що вступив в протиріччя з сучасними уявленнями про таке реагування. Крім того, з метою забезпечення адекватності відображення в назві розділів XIV та XIV-1 КК України відповідних положень кримінально-правової дійсності, доцільно перейменувати їх на «Інші засоби кримінально-правового характеру» і «Засоби кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб» відповідно.

2. Кримінально-правова характеристика конфіскації майна як *форми кримінальної відповідальності* продемонструвала, що її сутність полягає в примусовому повному або частковому безоплатному вилученні у власність держави легально здобутого майна особи, засудженої за вчинення визначених законом злочинів, за відсутності причетності цього майна до їх вчинення. Легальність зазначеного майна та його непричетність до вчинення злочину, а також низка інших обставин, підтверджують висновок про недоцільність збереження в КК України такого виду покарання як конфіскація майна.

3. З'ясування кримінально-правової природи, сутності та змісту конфіскації майна як *форми інших заходів кримінально-правового характеру* показало, що перша з них – *спеціальна конфіскація* – це інший відносно кримінальної відповідальності засіб кримінально-правового реагування на кримінальні правопорушення, що застосовується до фізичних осіб і полягає у примусовому безоплатному вилученні за рішенням суду у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках і за умов, визначених цим Кодексом.

Конфіскація майна щодо юридичної особи полягає в обмеженнях майнового характеру щодо такої особи (позбавлення права власності на

майно, яке перебуває на її балансі) за наявності для цього кримінально-правової підстави та визначених кримінальним законом умов. За своєю кримінально-правовою природою вона також не може вважатись кримінальною відповідальністю, а є іншим засобом кримінально-правового реагування щодо юридичної особи, що має примусовий, майновий, безоплатний характер і застосовується на підставі вироку суду у разі вчинення її уповноваженою особою одного із злочинів, визначених ст. 96-3 КК України лише у випадку застосування до юридичної особи такого основного засобу кримінально-правового реагування, як ліквідація.

4. На підставі викладеного вище пропонуються наступні основні зміни та доповнення до тексту розділу XIV КК України:

1) частини 2 і 3 ст. 96-1 виключити з КК України тому, що вони містять норми не кримінального, а кримінального процесуального права, яким не місце в КК України;

2) статтю 96-1 КК України доповнити частиною 2 такого змісту: «Спеціальна конфіскація має на меті не тільки відновлення почуття соціальної справедливості, а й запобігання вчиненню нових злочинів та суспільно небезпечних діянь як засудженими, так і іншими особами»;

3) у ст. 96-1 і ст. 96-2 КК України терміни «гроші, цінності та інше майно» замінити на термін «майно»;

4) доповнити ст. 96-1 КК України Приміткою, в якій визначити поняття майна: «Під майном у статтях 96-1 та 96-2 цього Кодексу слід розуміти гроші, зокрема електронні, цінні папери, матеріальні цінності, у тому числі ті, що знаходяться на банківських рахунках чи на зберігання у банках або інших фінансових установах, а також майнові права»;

5) доповнити ч. 2 ст. 96-2 КК України таким реченням: «Якщо у особи недостатньо грошових коштів або відсутня грошова сума, яка відповідає вартості такого майна, суд приймає рішення про конфіскацію іншого наявного у особи майна вартість якого відповідає вартості майна, яке підлягає спеціальній конфіскації, за виключенням майна визначеного Законом України».

6) ч. 1 ст. 96-10 КК України доповнити словосполученням «ступінь обізнаності власників (співвласників), засновників чи акціонерів юридичної особи або інших її уповноважених осіб про вчинення злочину іншою уповноваженою особою юридичної особи від імені та в інтересах юридичної особи».

7) ч. 1 ст. 96-8 КК України доповнити словосполученням: «всього або частини» майна юридичної особи та реченням: «Якщо конфіскується частина майна юридичної особи, суд повинен зазначити, яка саме частина майна підлягає конфіскації».

Література

1. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо вдосконалення інституту спеціальної конфіскації з метою усунення корупційних ризиків при її застосуванні : Закон України №770-VIII від 10 листопада 2015 року [Електронний ресурс]: Офіційний сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/770-19> – Назва з екрану.
2. Кримінальний кодекс України : Науково-практичний коментар / за заг. ред. О.М. Джужі, А.В. Савченка, В.В. Чернея. – К.: Юрінком Інтер, 2015. – 1064 с.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ВІЙСЬКОВО-СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНСЬКИХ ГУБЕРНІЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ ст.

Мезеря О.А.,

кандидат історичних наук,
доцент кафедри правознавства
юридичного факультету
СНУ ім. В.Даля,
м.Севєродонецьк, Україна

Реформування військово-судової системи дореволюційної Росії останнім часом активно привертає увагу як вітчизняних, так і західних дослідників. Необхідно звернути увагу на її досить значний історіографічний потенціал. Умовно історіографію військово-судових реформ в Російській армії, та її вплив на населення українських земель у другій половині ХІХ ст. можна розділити на декілька змістовних періодів. За хронологією історіографія поділяється, по-перше, на російську другої половини ХІХ – початку ХХ ст. Серед праць слід виокремити фундаментальні доробки А.Титова [1] та Г.Бланка [2].